

»Liden Kirstin«s Grav

paa Vestervig Kirkegaard
Af Læge E. TOFT, Vestervig.

SOM GAMMEL Vestervig Borger og stærkt interesseret i Egnens Lokalhistorie - maaske ogsaa præget af Lokalpatriotisme - har det i længere Tid gjort mig ondt, at mange nu ganske afgjort mener at have fastslaaet, at Liden Kirstins Grav her ikke indeholder hendes og hendes berømte Elsker, Prins Buris' Lig. Denne Grav skal findes ved Tvis Kloster.

Om Prins Buris og Tvis Kloster skriver Peder Moldrup i Manuskriptet om Vestervig Kloster (pag. 19) følgende: Buris blev begravet her c. 1178. Fik Øjnene udstungne c. 1167, gik her i c. 11 Aar.

Paa Grund af hans politiske Opførsel - Oprør mod Kongen - blev han Statsfange 1162, hensat paa Tvis Kloster - hans Fædrengaard - "gjorde" Gaarden til Kloster, sig selv til Munk og gav sine Midler til Klostret.

Da Kongen efter sin Hjemkomst blev klar over Buris' Forhold til "Liden Kirstin", der døde ca. 1167, blev hans Fængsel haardere, han blev blindet, lagt i Lænker i Vestervig Kloster, c. 1167, efter at have været Fange i Tvis Kloster fra c. 1162. Han døde c. 1178.

I Danmarks gamle Folkeviser - tiende Del - 1943 - Tekst-Tillæg af H. Grüner Nielsen, 3. Hæfte, skriver Arkivaren en interessant Artikel om Folkeviserne - en Fortsættelse af Svend Grundtvigs Arbejde - konkluderende i følgende: "Derfor maa Vestervig Sagnet være en Aflægger af det fra Tvis - ikke omvendt".

Dermed er Flytningen foretaget.

August F. Schmidt skriver en Kronik i Thisted Amts Tidende og slutter sig ganske til Arkivar Grüner Nielsen.

Folkeviserne er ikke historiske Dokumenter, den ældgamle Tradition forkastes, skønt en saadan dog ofte rummer visse Sandheder.

Under et lille Arbejde i fjor om Klosterkirken her studerede jeg indgaaende P. L. Halds Afhandling om Liden Kirstens Grav paa Vestervig Kirkegaard i Historisk Aarbog for Thisted Amt 1913, pag. 72 o. f., hvortil henvises, samt Prof. I. B. Løfflers Afhandling i Aarbog f. nord. Oldk. og Historie for 1876: Vestervig Kloster og "Liden Kirstin"s Grav. Jeg blev herved opmærksom paa, at den daarlige Kopi af Løfflers Tegninger af Graven syntes at vise, at Mandsskelettet manglede venstre Haand.

I den Afhandlingen ledsagende Beskrivelse af Skeletterne - foretaget af Distriktslæge Mulvad, Vestervig - staar der kun om Armene og Benene paa Mandsskelettet, "at Albuebenet og Spolebenet er rudimentære". Intet mere! Om det er højre eller venstre Arm, nævnes ikke. Hænder og Fødder ej heller.

Denne Beskrivelse af Skeletterne forekom mig som Læge meget mangelfuld, og med Folkevisens Omtale af den lemlæstede Buris in mente henvendte jeg mig til Nationalmusæet. Hr. Musæumsinspektør Viktor Hermansen stillede sig straks med stor Elskværdighed til min Raadighed med Raad og Daad.

Den meget omtalte Grav var i 1610 blevet aabnet af Lensmand Jørgen Lunge. Da jeg meget ønskede at studere dennes Indberetning, blev jeg henvist til Rigsarkivet, eventuelt Det kgl. Bibliotek. Fra Rigsarkivaren fik jeg

ogsaa udmærket Hjælp, som jeg takker meget for. Beretningen fandtes desværre ikke mere.

Rigsarkivaren skriver, "at der foreligger en Unøjagtighed fra Prof. Løfflers Side - ved Omtalen af Jørgen Lunges Aabning af Graven, idet hans Kilde - Peder Moldrup i sit Værk om Vestervig (kgl. Bibl. Thott 1453, 4°) s. 105 anfører, at han (i et vist ikke mere eksisterende) Værk af Klevenfeldt har læst et *udateret* Dokument om Jørgen Lunges Gravundersøgelse. Selv tilføjer Moldrup, at han ved, at Jørgen Lunge var Lensmand 1610. Nu var Jørgen Lunge Lensmand der baade 1608-10 og 1618 til sin død 1619 samt Lensmand paa Naboslottet Ørum 1610-13. Men alligevel er der noget, som tyder paa, at Løfflers Fejlslutning kan have været rigtig nok, idet et Kongebrev fra 20. Mai 1609 (Kancel. Brevbog S. 85) beordrer Jørgen Lunge til at foretage en gennemgribende Reparation af Kirken, i Forbindelse med hvilken Aabningen af Graven kan tænkes at have fundet Sted. Men da Lensregnskabet først begynder efter 1610, kan man heller ikke ad den Vej faa nærmere Oplysninger."

Distriktslæge Mulvads "Dødsattest" fandtes heller ikke blandt Prof. Løfflers Papirer paa Nationalmusæet.

Rigsarkivet meddelte mig paa en Forespørgsel, at der heller ikke i Distriktslægens Indberetninger til Sundhedsstyrelsen for 1875-77 fandtes nogen Omtale af Sagen, idet Dr. Mulvad sikkert blot har deltaget i Undersøgelsen som Privatmand.

Sognepræsten her - Hr. Pastor Fibiger-Jensen - fandt heller intet om Gravaabningen 1875 i liber daticus. Man kan sikkert heraf slutte, at Prof. Løffler har faaet Kirkeejernes Tilladelse til Aabningen - uden at ulejlige Biskop m. m.

Da Prof. Løfflers Gravundersøgelse i 1875 delvis skyldtes Artikler i "Danmarks gamle Folkeviser", mente Musæumsinspektør Viktor Hermansen, at en Henvendelse til Dansk Folkemindesamling, adr. Det kgl. Bibliotek, muligvis kunde give Resultat, idet der kunde ligge noget der om Sagen. Det gjorde der dog ikke; men Henvendelsen bragte mig ind i en overordentlig interessant Brevveksling med Hr. Arkivar Hans Ellekilde om selve Folkevisen. Derfor er jeg Arkivaren meget taknemmelig.

Henvendelsen til Det kgl. Bibliotek medførte tillige, at jeg ved stor Hjælpsomhed og Elskværdighed fra Bibliotekets Side fik tilstillet fortræffelige Fotostater af Ny kgl. Samling 743 4to (Albert Thurah: Aalborg Stifts Beskrivelse i Nørrejylland; noget forbedret af P. Birch. 1765). Her findes i cap. XIII: Refs-Herred i Thy § 6 Vesterviig og Agger Kirker - pag. 489 - 490 - 491 en Beretning om Liden Kirstins Grav.

Følgende er en saavidt mulig nøjagtig Gengivelse af Teksten.

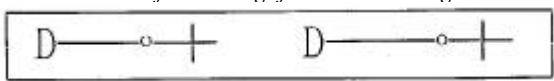
pag. 489.

Cap: XIII. Refs-Herred i Thy.

§ 6. Westerviig og Agger Kirker.

(---)

Ellers ved den Norderste Kircke-dør
paa Kirckegaarden ligger begravet
(som man vil sige) den vidt bekiendte
Liden Kirsten med sit Foster. Paa Liig-
steenen findes ungefær saaledes tegned:

eller, som ieg fra Mag: Wilhelm Rogert
har det, saaledes:

pag. 490.

Om denne Liden Kirsten har ieg fra Magister
Wilhelm Rogert, denne Efterrætning:
„Hun var, som siges, Kongens Syster af Dan-
„mark, lokket af Borris, Dronningens Broder,
„efter Viisen, Liden Kirsten er saa ven en Viv,
„men Borris er en Heste-Tyv, etc. og siges, at
„Kongen skulde have ladet hende piske ihjel,
„under hvilken Straff hun søgte Tilflugt
„hos Dronningens Fødder, som sparkede
„hende fra sig. Kongen lod udstinge
„Øynene paa Borris, og lod ham binde
„med en Læncke fra Kircken til Graven,
„hvor ved hand kunde ledes til Graven,
„at begræde sine Synder. Der siges og
„at Dronningen til Spot har redet over
„Graven etc.:¹⁾ Hæc nescit, aut tacet Saxo in re-
„rum narnat :²⁾ Woldemari Primi, qvi tripart: Reg:
„Jutiæ imperavit, dum nihil aliud de Burisio
„refert, quam quod Majestatis reum Regni affec-
„torem inter vincula asservari Rex jussurit.
„Libr: 14. p: m: 314. Saa viidt sees, at Borris,
„Buris eller Børe har været til, og Vidner
„Jonas Coldingensis in Descript. Daniae.

pag. 491.

„om Liden Kirstens Grav ved Vesterviig,
„saa og Eric: Pom:³⁾ og Albert: Stadens: siger,
„at Borris blev blinded; kand sart aldt vel
„hænge sammen efter de bekiendte
„Gamle Viiser, vid Peder Syv part: 4. p: 591.
Sogne Præsten Hr. Anders Albertsen Vin-
ding, skriver om Liden Kirsten dette, at,
endskiøndt hand ey kand eller vil nægte,
at hun jo er der begravet, saa dog
tvivler hand paa, at lilde Kirsten just
paa det Stæd ligger, hvor man fore-
giver paa Kirckegaarden. Jeg vil
ey være Dommer, og meget mindre
decidere, i saa Mørck og gammel en Sag.
I Vester Enden af Taarnet, sidder en

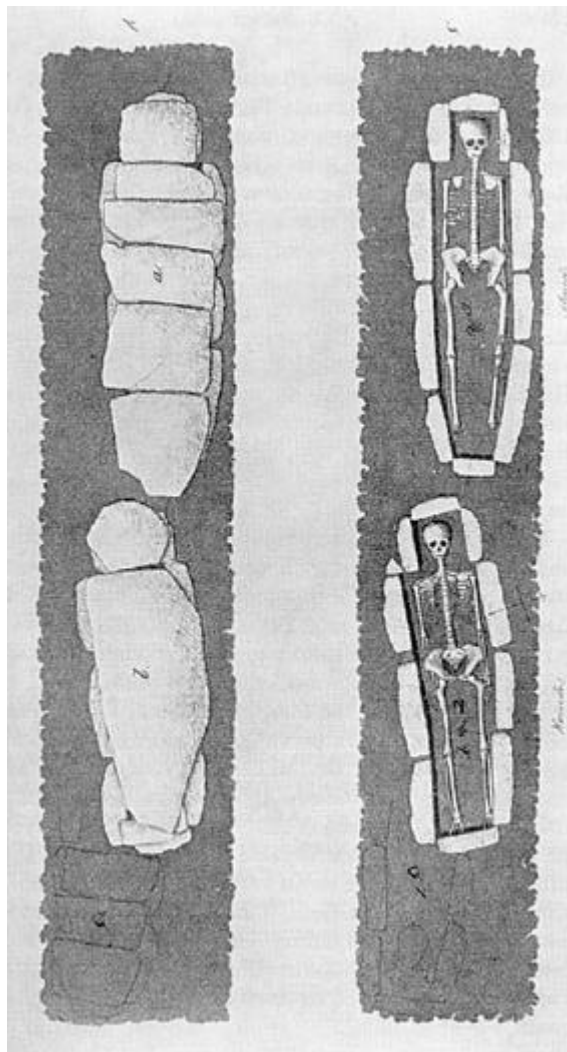
¹ Oversættelse følger som slutning paa Artiklen.

² Fejl for Narrat:

³ Fejl for Pont: (Pontoppidan)?

Steen med 2de Ansigter, som skal være
en Munk og Nonne, begge kiødelige
Sødskende; Derpaa kunde for nogle Aar
siden kiændeligen læses disse ord:

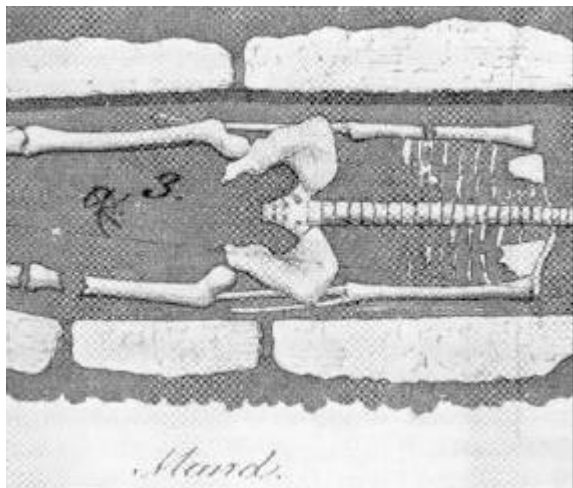
Frater cum Sorore.

Blandt Prof. Løfflers efterladte Papirer fandtes -
heldigvis - hans originale Tegninger af Gravene fra 1875
samt hans Dagbog, som dog ikke indeholdt noget af
Betydning. Som tidligere omtalt fandt jeg Reproduktionen
af Tegningen i Aarb. f. Oldk. daarlig. Jeg bad derfor
Musæumsinspektør Hermansen om at faa et godt
Fotografi af de originale Tegninger - hvad jeg ogsaa fik,
og paa det mig tilstillede Aftryk er det ganske klart, at
Mandskælettets venstre Haand og lidt af Underarmen er
fjernet ved en "amputation", et skraat Hug faa Centimeter
ovenfor Haandleddet. Højre Haand og begge Fødder
findes. Begge Underben synes naturlige dvs.: man ser
ingen Fortykkelser ovenfor Fodleddene, hvad man kunde
vente som Følge af en Fodlænkes Tryk paa Knoerne.

Dr. med. Vilhelm Møller-Christensen, Karlslunde, vor
førende Specialist paa dette Omraade, har med stor
Interesse og Hjælpsomhed undersøgt Fotografiet. Han
meddeler mig, at min Iagttagelse af den manglende
venstre Haand paa Mandsskælettet er rigtig, og denne
"Opdagelse" er saa betydningsfuld, at den bør efterprøves

ved fornyet Undersøgelse af Graven, for at faa det fuldt videnskabeligt bevist. Ikke nok med dette, men Dr. Møller-Christensen tilbyder yderligere med stor Glæde at ville tage herop og bistaa med sin specielle Viden paa dette Punkt ved en videnskabelig Undersøgelse af begge Grave. Han tilføjer yderligere, at en Gravaabning af "Liden Kirstin"s Grav vil give Genlyd Landet over og skaffe mange Turister til Byen og Kirken. Jeg bringer ved denne Lejlighed Dr. Møller-Christensen en hjertelig Tak for Hjælpsomhed og Interesse for mit Arbejde.

Da jeg imidlertid ikke er ganske overbevist om, at en fornyet Undersøgelse - paa Grund af de tidligere Gravninger - vil bringe Sikkerhed, og rent bortset fra det betydelige Arbejde - paa flere Fronter - som en Undersøgelse vil kræve, har jeg foreløbig udskudt dette Spørgsmaal. Dr. Møller-Christensen skriver, at det staar fast, at jeg er den første, der ud fra Løfflers Tegninger har erkendt, at den venstre Haand mangler paa Mandsskelettet.

Det er mig en uløselig Gaade, at Prof. Løffler i Artiklen i Aarb. f. Oldk. ikke med et eneste Ord omtaler dette Fund - trods hans fine detaillerede Tegning af den overhuggede Arm og trods Dr. Mulvads "Dødsattest" om de rudimentære Underarmsben.

Paa Fotografiet ser man venstre Underarm liggende med begge Underarmsben anbragt parallelle som for tydeligt at vise, at Armen er amputeret. Højre Underarm ligger derimod drejet saaledes om Længdeaksen, at man kun synes at se een Knogle, idet den anden Knogle formentlig er dækket helt af den Øverstliggende. Hænderne er drejet saaledes, at Haandfladen paa venstre Arm vilde ligge vandret med den indre Haandflade synlig, medens højre Underarm og Haand staar paa Højkant med den indre Haandflade vendt ind mod Kroppen. Paa Kvindeskelettet ligger begge Underarme lejret som Mandens amputerede venstre Underarm.

Det var dog endnu et Argument for, at Graven virkelig kunde være Liden Kirstins - hvad hele hans Afhandling gaar ud paa at bevise.

Kan det forklares ved, at Prof. Løffler var i den Grad overbevist om Sandheden i Folkevisen, at netop her paa Kirkegaarden blev "Liden Kirstin" og Prins Buris begravede, saa at der intet Behov var for mere Bevisførelse??

Til yderligere Støtte for Folkevisens Sandhed kan jeg meddele, at ældre Folk her har fortalt mig, at der for mange Aar siden - 75-100 Aar - fandtes Rester af noget gammelt oprustet Jærn - lignende en tidligere Øsken - paa Nordsiden af Sideskibet - vest for Nordportalen - lige overfor Graven. Hertil skulde Prins Buris' Lænker have været fæstnet.

En af Mogens Clemmensens Medarbejdere ved Reparationen 1917-21 har meddelt mig, at man fandt Rester af en svær, rusten "Jærnpig", der naaede langt ind i Muren paa omtalte Sted i Nordmuren, c. 2 Al. fra det nordvestlige Hjørne af nordre Sideskib, c. 1-2 Alen over Jordoverfladen - ganske svarende til Stedet for den omtalte Øsken.

Maaske atter et Bevis paa Sandheden i Folkevisen!

Som yderligere Støtte for denne Sandhed tilføjer jeg følgende:

I mange Aar har det gamle Testamentes Omtaler af Patriarkernes Meddelelser m. m. været anset for fromme Legender o. l. - ikke historiske Sandheder. Men nu har de moderne arkæologiske Undersøgelser i de Egne, som omtales i det gamle Testamente, klart bevist, at disse Skildringer bygger paa Begivenheder, som nu er nøjagtigt kontrollerede og undersøgte, og disse Undersøgelser har klart bevist Bibelens Sandheder. De nyeste Fund af Tavlerne i Hulerne siger det samme. Overfør ogsaa dette til Folkeviserne! Disse, der nævner Vestervig som Begravelsesstedet, er vist ikke saa historisk urigtige, som man vil gøre dem til. Det vil sikkert vise sig, at de arkæologiske Undersøgelser paa flere Felter vil bevirke, at en Del af det, som i de senere Aar er anset for Digt, Sagn, Opsvind og lignende vil blive vurderede paa en anden Maade.

Til sidst en Oversigt over Løfflers Bevisførelse med supplerende Tilføjelser:

1) Vestervig er det eneste Sted, hvor Traditionen i Aarhundreder har paaapeget "Liden Kirstin"s Grav.

I Agnes Slott-Møllers Bog: Folkevisebilleder pag. 108 findes følgende: "Graven er første Gang omtalt i Literaturen som Liden Kirstins af en historisk Forfatter Jonas Colding i 1594; han beraaber sig Visens Vidnesbyrd (omtrent 100 Aar før denne er trykt), senere omtales den 1618 af Anna Krabbe og af Resen i hans Atlas 7 Aar før Visen trykkes i Peder Syvs Visebog. Det er altsaa Visen, der først og længst har betegnet Graven som Liden Kirstins."

2) Den ejendommelige Dobbeltgrav, dækket med den store Gravsten - maa rumme Personer af høj Byrd. Der er ingen Diskussion om Gravens Alder, fra c. 1150. Mindestenen svarer nøje til Buris' Dødsaar, c. 1178.

3) Stedet: Udenfor Kirkemuren begravedes store Syndere - uværdige.

4) Manden begravet senere end Kvinden - er fastslaaet.

5) Gravenes indbyrdes Stilling - i Forlængelse af hinanden, dvs.: sammenhørende i Livet, adskilte i Døden og dog dækkede med en fælles Gravsten - i Stedet for ved Siden af hinanden.

6) Diskussionen om "Vartegnet"s Betydning staar stadig uopklaret.

Hertil føjes nu:

7) Mandsliget var lemlæstet.

8) Jærnpiggen i Kirkemuren vis à vis Graven.

9) Kan Resultaterne af Udgravningerne i Palæstina ikke ogsaa støtte Teorien? Mig forekommer det, at der stadig er overvejende Sandsynlighed for, at Folkevisen kan gøre Fordring paa fuld Tiltro - noget styrket ved mine supplerende Oplysninger.

Hermed følger den latinske Oversættelse:

Dette ved Saxo ikke, eller ogsaa fortier han det i Beretningen om Valdemar I, der i det tredelte Kongedømme regerede over Jylland, mens han ikke meddeler andet om Buris, end at Kongen havde befalet, at han skulde forvares i Lænker, fordi han var skyldig i Majestætsforbrydelse og stræbte efter Kongemagten. Bog 14. p. m. 314.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1957, side 163-174)